

Josep-Anton Fernàndez

L'ANGOIXA I EL DESIG

Tres estudis sobre Blai Bonet

adis
EDICIONS

L'angoixa i el disig.

Tres estudis sobre Blai Bonet

Josep-Anton Fernàndez

adis
EDICIONS

braverol ||05

L'angoixa i el disig

Coordinació de la collecció: Pau Vadell i Vallbona

Disseny de la coberta: AdiA Edicions

© del text: Josep-Anton Fernàndez
© fotografia coberta de: Damià Huguet

© d'aquesta edició:

AdiA Edicions

Cala Llonga, 12 - 07669 Calonge - Mallorca

adiaedicions@gmail.com

adiaedicions.cat

Amb el suport de: Consell de Mallorca

Impressió: LiberDigital

Dipòsit legal: PM-00729-2025

ISBN: 979-13-990277-6-1

9 791399 027761

L'angoixa i el disig

Tres estudis sobre Blai Bonet

Josep-Anton Fernàndez

«Drets, nus, bruns, just un triangle de pèl animal on jo encara només uns pelets, els homes estaven sobre la tenassa de vorera de l'altra banda, i jo era la mirada més clara i agraïda de la Vida en mi: vaig descobrir el cos humà.»

Blai Bonet

Per a Margalida Pons, de qui he après tantes coses.

*A la memòria de Ferran Miquel Benaiges,
que hauria volgut treballar sobre Blai Bonet.*

I a la memòria d'Àlex Susanna.

INTRODUCCIÓ

Aquest llibre argumenta que l'obra de Blai Bonet es defineix per tres característiques essencials. Dues d'elles estan enunciades en el títol d'aquest volum: l'angoixa i el desig. Es tracta d'un desig potent, torbador i insistent que en la major part d'ocasions no s'arriba a materialitzar per la intervenció d'una profunda por —una angoixa difícil de sostenir perquè és conseqüència del xoc entre aquest desig i els ideals d'un jo catòlic i deutor de la seva responsabilitat cultural que posa el subjecte bonetià davant l'insuportable abisme d'una escissió despersonalitzadora.

El desig en l'obra de Blai Bonet pren formes molt diverses, però en aquest llibre ens centrem en un desig dissident fora de la normativitat heterosexual, amb uns usos del cos determinats per un fetitxisme que és, en primer lloc, escòpic i voyeurista, i enfocat cap als cossos masculins. En aquest llibre ens proposem, doncs, de traçar el moviment del desig homosexual en l'obra bonetiana. Però resseguir la trajectòria del desig gai en l'escriptura de Bonet no és una tasca gens fàcil. No és tan sols que no disposem encara d'una biografia de l'autor de Santanyí que ens pogués ajudar a identificar episodis i circumstàncies de la seva sexualitat. La dificultat rau, sobretot, en la intervenció insistent del tercer element que caracteritza

la seva obra, precisament el terme absent, no dit, en el meu títol: el silenci. Blai Bonet és, paradoxalment, un autor que escriu i escriu, però alhora calla i enterra sota capes de silenci, com a efecte d'una profunda repressió, les vicissituds del seu desig que no s'atreveix a manifestar-se. D'aquí els punts suspensius que tan sovint trobem en la seva narrativa, o les figuracions elusives, tan difícils, que són ben presents en la seva poesia.

Aquest llibre no és un estudi exhaustiu sobre Bonet, sinó una temptativa limitada de proposar unes hipòtesis de lectura d'aspectes concrets de la seva obra (ja sigui resseguint un tema o focalitzant en un llibre específic), unes hipòtesis que potencialment són extrapolables al conjunt del corpus. Malgrat aquesta voluntat de no ser exhaustiu, el llibre pretén oferir diverses claus rellevants i útils per accedir a alguns dels aspectes més complexos i difícils de l'obra bonetiana, en particular aquells que tenen a veure amb la sexualitat i el cos, i concretament amb el desig homosexual. Aquesta és, al meu entendre, la principal aportació d'aquest llibre.

En aquest volum proposo una lectura psicoanalítica d'alguns elements del corpus bonetià. En aquest punt, però, és important que posem sobre la taula dos advertiments. En primer lloc, cal tenir present que la psicoanàlisi no és només una teoria sinó sobretot una clínica; és a dir, la teoria psicoanalítica no és simplement un de tants discursos teòrics que la crítica literària pugui aplicar sense més ni més als textos; més aviat es tracta d'una construcció feta a partir de la clínica i per a la clínica i gràcies a l'escolta del discurs d'analitzants de

carn i ossos. Per aquest motiu cal vigilar amb les «aplicacions», tant mecàniques com sofisticades, que es puguin fer de la psicoanàlisi a la crítica literària. En segon lloc, i com a derivada d'aquest primer punt, en aquest llibre no pretenc «psicoanalitzar» Blai Bonet, com si això fos possible i jo estigués en posició de fer-ho. Més aviat, la meua posició en relació amb el discurs psicoanalític en tant que especialista en els estudis literaris és que la psicoanàlisi ens pot interpellar com a crítics si estem disposats a acceptar les conseqüències d'una interpellació que qüestiona el nostre saber i la nostra posició en relació al saber establert dels estudis literaris. En tant que pressuposa l'existència i la intervenció de l'inconscient en l'escriptura, un enfocament psicoanalític ens interpella perquè obre un espai d'indeterminació en l'anàlisi dels textos que manté obertes l'alteritat interior d'aquests mateixos textos, la incògnita sobre els sentits possibles que se'ns escapen i la impossibilitat radical d'accedir al sentit últim del text; i alhora, aquesta interpellació pot inspirar-nos una reflexió sobre el subjecte i el desig en la representació literària que prengui en consideració el lloc mateix del crític com a subjecte desitjant.

En qualsevol cas, mantinc que el discurs analític ens proporciona eines adients per poder entendre les complexes i sovint difícils trajectòries del desig en l'obra de Bonet i la seva articulació lingüística en els textos. La rellevància de la psicoanàlisi és, al meu entendre, especialment clara en relació amb les sexualitats dissidents, no només pel fet que la mateixa estranyesa dels seus pressupòsits i el seu èmfasi en desvincular la

causa del desig de qualsevol determinació de gènere la converteixen en una autèntica teoria queer (en anglès «queer» vol dir, en primer lloc, «estrany»), sinó també perquè l'ètica que promou es fonamenta en fer prevaldre el desig del subjecte per damunt del que vol l'Altre (les institucions, les expectatives familiars, la moral majoritària, l'heteronormativitat, etc.).

Els tres estudis d'aquest llibre analitzen aspectes concrets de la poesia, la narrativa i els diaris de Bonet. En el primer capítol s'examina la relació entre el desig homosexual i l'afecte de l'angoixa en la poesia de l'autor de Santanyí. Bonet se sol presentar com un autor homosexual, però la manera com el desig homosexual s'articula en la seva poesia és lluny de ser senzilla. Els crítics han destacat la sensualitat i l'erotisme de la seva producció lírica, així com la importància que hi prenen el misticisme i la imatgeria catòlica. Tanmateix, fins ara mai no s'havia dut a terme una anàlisi específica del desig homosexual en la poesia d'aquest autor. En el primer capítol tracem el moviment i l'efecte de l'angoixa en un corpus textual caracteritzat per una tensió entre un cos mortificat pel dolor, la malaltia i la culpa, d'una banda, i de l'altra un cos extàtic que busca satisfacció en els baixos fons de la ciutat, en el voyeurisme i la fantasia, i en el joc textual. El projecte literari de Blai Bonet promou una revolució textual per mitjà de la dissolució dels gèneres i la proliferació de veus: l'autor es defineix com «un home sense intimitat» l'obra del qual efectua una dispersió radical del subjecte, però paradoxalment el seu nom propi s'enuncia constantment en els poemes, ahora que el seu

cos roman en silenci, amagat darrere de punts suspensius o en referències esquives al sexe (gai). En aquest capítol argumento que seguir el rastre de l'angoixa en la poesia de Bonet ens permet avançar cap al lloc on el poeta s'enfronta a les complexitats del seu desig: mitjançant un acte de sublimació que reafirma allò sexual en la vida creativa, Bonet converteix l'angoixa en comèdia, la culpa en sentit de l'humor i l'experimentació textual en una forma d'ascesi.

Per la seva banda, el segon capítol proposa una anàlisi dels dos primers volums dels dietaris de Bonet, *Els ulls* (1973) i *La mirada* (1975). Els dietaris de Blai Bonet són una part fonamental de l'obra de l'escriptor mallorquí, atès que ofereixen una crònica de la seva vida i les seves preocupacions filosòfiques, teològiques i estètiques. Aquests textos experimenten amb formes narratives a cavall entre la novella i l'autobiografia, i d'aquesta manera difuminen les fronteres entre realitat, ficció i fantasia i participen de la complexa relació entre escriptura, subjectivitat i sexualitat tan característica de l'obra bonetiana, de forma que aquests llibres autobiogràfics són «la casa en obres» d'un home sense intimitat. Aquesta idea, però, no elimina la presència de la subjectivitat en la seva obra: l'autor juga amb l'ambigüitat d'aquesta presència i mai no permet que el lector s'aferri a la certesa d'una veritat del subjecte en el text. Es tracta d'un gest literàriament subversiu que, tanmateix, xoca amb el que Margalida Pons ha anomenat «el silenci del cos» als dietaris de Bonet, manifestat en els punts suspensius tan característics de la representació de la sexualitat a la seva

narrativa. Aquest capítol interroga aquests silencis i es proposa elucidar-ne el sentit tot centrant-se en la dimensió espacial del subjecte, la seva interioritat i exterioritat.

Finalment, al tercer capítol abordem un exemple de l'obra narrativa de Bonet i en l'anàlisi posem en joc tots els elements que hem identificat fins ara. Si en l'obra poètica i diarística es manifesta una forta tensió entre la formació catòlica, un erotisme extremadament sensual, un desig homosexual que sovint s'expressa de manera elusiva i una voluntat d'experimentació textual que efectua una dispersió del subjecte, a la novella *Míster Evasió* (1969; reeditada el 2022 en versió no censurada) aquests elements se sumen a una reflexió sobre la identitat catalana, articulada mitjançant el topos del viatge d'Ulisses i el tema de la fugida. En efecte, Marc Esquert, el protagonista de la novella, forma part d'un significatiu grup de personatges de la narrativa catalana gai que fugen o s'autoexilien. La novella de Bonet presenta un personatge que experimenta un desencaix sexual (desitja els homes però és incapaç d'actuar sobre aquest desig), social (no satisfà les expectatives de continuar el negoci familiar, i se sent més atret pels baixos fons que no pels valors burgesos) i nacional (ocupa una posició marginal respecte de la catalanitat tradicional). El protagonista respon a aquest múltiple desencaix amb una fugida constant. Alhora, la novella és una reflexió sobre el fracàs cultural i nacional del catalanisme de l'època, que no era capaç de representar la complexitat social de la Catalunya del tardofranquisme ni de tolerar els projectes culturals radicalment transformadors que començaven a

formular-se a mitjans dels anys seixanta. L'obra, però, és també una reflexió sobre el fracàs subjectiu del protagonista. A partir d'aquests plantejaments, en aquest capítol abordem qüestions com ara de quina manera s'articula en la novella aquesta relació entre catalanitat i sexualitat, i fins a quin punt la fugida del protagonista no es basa en un intent de matar un desig no normatiu.

Com s'afirma, amb una certa insistència, al llarg dels capítols d'aquest llibre, Blai Bonet és un dels autors més importants de la literatura catalana del segle XX, i també una de les seves figures més complexes. La seva importància és un efecte de la magnitud de la seva obra, que toca pràcticament tots els gèneres, i de la influència inqüestionable que l'autor va exercir en el camp literari de Catalunya i de Mallorca. La complexitat de la figura de Blai Bonet, per la seva banda, prové de les profundes tensions en l'ordre del desig i la sexualitat que l'escindien subjectivament, i de la manera com Bonet les traslladava al terreny del llenguatge. Aquest llibre és un intent, sempre parcial, de donar compte d'aquesta complexitat, fonamentada en el combat entre angoixa i desig i en la lluita per l'expressió, més enllà del silenci.

L'angoixa i el desig
Tres estudis sobre Blai Bonet

Josep-Anton Fernàndez

Capítol 1

EL DESIG HOMOSEXUAL I L'ANGOIXA EN LA POESIA DE BLAI BONET

Blai Bonet (1926-1997) és sens dubte un dels autors catalans més importants del segle XX; la seva narrativa (especialment *El mar*), la vasta producció poètica i els diaris han assolit l'estatus de clàssics contemporanis.¹ Alhora, però, també és una de les figures més complexes i problemàtiques de la literatura catalana del segle XX. Bonet se sol presentar com un autor homosexual, però la manera en què la seva poesia articula el desig entre persones del mateix sexe no és gens senzilla. La crítica ha destacat la sensualitat i la càrrega eròtica de la seva poesia, així com la importància que hi tenen el misticisme, la imatgeria i els temes catòlics (ALBERTÍ 1981; ALZAMORA 2000; MESQUIDA 2000; PONS 1998; PONS 2014a; SUSANNA 1989). Tanmateix, fins ara no s'ha fet una anàlisi específica del desig homosexual en la poesia d'aquest autor.

Com la resta de la seva obra, la poesia de Blai Bonet està travessada per una sèrie de tensions. D'una

¹ La recerca per a aquest capítol es va dur a terme en el marc del projecte «Cruising the 1970s: Unearthing Pre-HIV/AIDS Queer Sexual Cultures», finançat per HERA i el programa de recerca i innovació Horizon 2020 de la Unió Europea (número de referència 649307).

banda, trobem un cos mortificat pel dolor i la malaltia (SUSANNA 1989: 15-16), però també per un sentiment de culpa molt profund i arrelat, que xoca amb un cos que experimenta plaers extàtics i que poques vegades apareix representat en els textos; aquesta tensió se sustenta en un interès per l'inframón social (el Raval de Barcelona, les barraques del Somorrostro o el món de la prostitució masculina), en la descàrrega de l'excitació per la via del voyeurisme i la fantasia sexual, i en el plaer del joc textual. D'altra banda, ens trobem amb un discurs teològic sobre el pecat, la culpa i la redempció (PONS 1998: 501-520), que contrasta amb un discurs biopolític sobre la llei, la medicalització del desig i el poder (ALBERTÍ 1981; SUSANNA 1989; PONS 1998; PONS 2014a). La poesia de Bonet sembla intentar resoldre aquestes dues tensions mitjançant una síntesi entre allò sagrat (un discurs centrat en «l'Home», «la Vida», i la transcendència entesa com a encarnació) (SUSANNA 1989) i un èmfasi en les figures de l'Adolescent i el Jove, així com en les arrels gregues de la cultura mediterrània (PONS 1998: 451-454, 495-511).

Finalment, però, trobem una tercera tensió, per una banda entre una figura autorial que, a diferència de molts dels seus contemporanis (per exemple, Allen Ginsberg, James Baldwin, Thom Gunn, Frank O'Hara, Jaime Gil de Biedma, Juan Goytisolo, Dominique Fernandez...), no sembla veure's tocat per la revolució sexual que estava emergint als anys 1960 i 1970, i per altra banda el projecte literari de Bonet, que practicava una forma radical de revolució textual a través de la dissolu-

ció dels gèneres literaris i la proliferació de veus. Aquesta revolució textual es manifesta també en el terreny de la subjectivitat, i també de manera complexa i plena d'ambivalències i contradiccions. Bonet es defineix com «un home sense intimitat» (BONET 2014c: 493; PONS 1995) que en la seva producció textual duu a terme una dispersió radical del subjecte, però paradoxalment el seu nom propi s'enuncia constantment en els poemes (PONS 2014a: 12; ALZAMORA 2000: 179; MESQUIDA 2000: 226-231). Al mateix temps, el seu cos sembla guardar silenci, amagat darrere de punts suspensius o en referències molt indirectes a la sexualitat gai. Així doncs, la poesia de Blai Bonet emprèn una subversió del subjecte, però els límits d'aquesta subversió no s'han explorat prou.

L'exploració d'aquests límits requereix abordar el caràcter contradictori i complex de la poesia de l'autor de Santanyí, especialment pel que fa a la subjectivitat que construeix, organitzada al voltant d'una dialèctica entre paraula i silenci. En aquesta línia, Margalida Pons es pregunta en l'excel·lent introducció a la poesia completa de Bonet: «Com és possible parlar tant i callar tant al mateix temps?» (2014a: 8). El desig homosexual, en la meua opinió, ocupa una posició central en aquesta dialèctica, però la dificultat que planteja a l'anàlisi rau en el fet que aquest desig es troba a la banda del silenci, la inhibició, la invisibilitat, tot allò que roman sota un vel. Com escrivia Margalida Pons en un assaig anterior, on analitzava el poemari *Cant de l'arc*:

la incursió en el barri xinès barceloní serveix per introduir («Carrer dels Tres Llits») la temàtica homosexual, *latent*

des dels primers versos bonetians però no completament *desinhibida* [...]. En «Carrer dels Tres Llits», el plaer homosexual *s'amaga* en els carrerons adjacents a la Rambla (la via «oberta» per definició). En «L'amic Àlex Susanna», la reivindicació d'aquest plaer *es dissimula* rere la metàfora mística de l'Amic. (PONS 1998: 504; les cursives són meves)

L'atenció crítica a les vicissituds de la subjectivitat en la poesia de Bonet tendeix a centrar-se en afectes com la culpa i la vergonya (PONS 1998: 441, 467-468; PONS 2014a: 31). Això no és sorprenent, ja que és coherent amb el biaix catòlic, l'educació religiosa i la formació teològica del poeta. Tanmateix, la lent psicologitzant que aquest enfocament imposa al corpus de Bonet és problemàtica, atesa la manera particular en què el poeta mallorquí construeix i dispersa la pròpia veu subjectiva. Per això voldria recuperar una idea d'un article de Josep Albertí publicat l'any 1981. En aquest treball Albertí situa la modernitat de la poesia de Bonet en la seva articulació de «les característiques essencials [*sic*] de la persona humana a partir de la meitat del segle XX» (ALBERTÍ 1981: 51); aquestes característiques serien una experiència individual i social desolada, l'impacte de la història en aquesta experiència, les contradiccions religioses i «els signes màgics de la sexualitat» (*ibid.*). En aquest punt, Albertí argumenta el següent, tot destacant un aspecte de la recepció crítica de la prosa de Bonet que es pot extrapolar a tota la seva obra:

Si la crítica parla constantment d'«angoixa» enmig del caos com a característica fonamental de la prosa bonetia-

na, el defecte principal d'aquesta crítica és no aprofundir en els ressorts de l'angoixa, tant com a element essencial de la psicoanàlisi del text i del seu autor, com per establir paral·lelismes ben palesos amb els corrents europeus que literàriament arribaven a Blai Bonet. (ALBERTÍ 1981: 52)

A partir d'aquesta reflexió de Josep Albertí, el meu propòsit en aquest capítol és explorar el vincle entre l'angoixa i el desig homosexual en la poesia de Blai Bonet.² Aquesta vinculació és coherent amb la «deriva de la metàfora cap a la metonímia» que Xavier Lloveras (2000: 209) detecta en l'evolució de Bonet cap a un paradigma realista durant els anys seixanta; i això és rellevant perquè la metonímia és, com ens ensenya la psicoanàlisi, la figura que articula el moviment del desig en la cadena de significants, tot seguint línies de contigüïtat. L'angoixa és el senyal que indica que aquest moviment s'està produint.

Efectivament, en el seu assaig *Inhibició, síntoma i angouxa*,³ Freud argumenta que l'angoixa sorgeix de la interacció entre l'activitat de les pulsions sexuals i la intervenció del superjò, que indueix sentiments de culpa

2 La teoria queer no ha prestat gaire atenció a l'angoixa com a afecte rellevant en la dinàmica de la subjectivitat, i en particular en la subjectivitat gai. Això és molt sorprenent, atès no només el paper central de l'angoixa en la dialèctica del desig, sinó també tenint en compte les circumstàncies històriques de l'experiència gai.

3 Cito l'obra de Freud en la seva versió anglesa. Mentre que la *Standard Edition* de les obres de Freud tradueix el terme alemany *Angst* com a «anxiety» (ansietat), les traduccions més recents, com ara la de *The New Penguin Freud*, sota la curadoria d'Adam Phillips, utilitzen el terme «*fear*» (por), que és el més proper a l'original. Cito aquesta darrera traducció.

en el jo. L'angoixa és una reacció a «an unrecognized danger emanating from the drives», “un perill no reconegut que emana de les pulsions” (FREUD 2003b: 234). Més concretament, és un senyal que avisa el jo de situacions de perill potencialment traumàtiques:

A danger situation is a situation of helplessness that we simultaneously recognize, remember and expect; fear is the original reaction to helplessness in the trauma that is then subsequently reproduced in the danger situation as a signal calling for help; the ego, having experienced the trauma passively, now actively repeats a reproduction of it in diluted form, in the hope of being able to keep control of the way it evolves. (FREUD 2003b: 235)

(Una situació de perill és una situació de desemparament que reconeixem, recordem i esperem alhora; l'angoixa és la reacció original al desemparament en el trauma que posteriorment es reproduïx en la situació de perill com un senyal de demanda d'ajuda; el jo, que havia experimentat el trauma de manera passiva, ara repeteix activament una reproducció d'aquest trauma en forma diluïda, amb l'esperança de poder mantenir el control del seu decurs.)

En última instància, el perill que desencadena l'angoixa és l'amenaça més fonamental de la castració:

Fear of castration evolves into *consciential* fear, into *social* fear. [...] [I]n the estimation of the ego, the potential danger [...] resides in the possibility that the super-ego might

visit wrath or punishment upon it, or withdraw its love. The final variant of this fear of the super-ego, so it seems to me, is the fear of death (or of life) — fear, that is, of the super-ego in projected form busily determining the forces that rule our destiny. (2003b: 208)

(L'angoixa de castració evoluciona cap a l'angoixa de la consciència moral, cap a l'angoixa social. [...] Per al jo, el perill potencial [...] resideix en la possibilitat que el superjò pugui fer caure la seva ira o el càstig sobre ell, o retirar el seu amor. La variant final d'aquesta angoixa davant del superjò és, en la meua opinió, l'angoixa de mort (o de vida), és a dir, l'angoixa davant la projecció del superjò que s'afanya a determinar les forces que regeixen el nostre destí.)

En la lectura lacaniana de Freud, l'angoixa es presenta com a prèvia al desig: «en deçà du désir», afirma Jacques-Alain Miller, «il y a la jouissance et il y a l'angoisse», “més ençà del desig hi ha el gaudi i hi ha l'angoixa” (MILLER 2005: 68). Així, l'angoixa es reescriu en termes de les idees de la mancança constitutiva del subjecte, la dialèctica entre el desig i el gaudi, la Llei del Pare i el desig de l'Altre. Com diu el psicoanalista italià Vincenzo Marzulli: «L'angoscia è sempre in rapporto con la legge e il suo oltrepassamento», “L'angoixa sempre està en relació amb la llei i la seva transgressió”; la seva mateixa presència ens impedeix transgredir la Llei: «infatti essa è un segnale che indica che ci troviamo nella possibilità di infrangere la legge, la quale viene ad assumere i contorni

di una minaccia di castrazione», “de fet és un senyal que indica que ens trobem davant la possibilitat d’infringir la llei, la qual assumeix el caràcter d’una amenaça de castració” (MARZULLI 2017: 67). L’angoixa és, doncs, un senyal que ens estem apropant al real traumàtic, allò que no es pot simbolitzar, el límit de la significació:

Il reale che è in causa nell’angoscia è quel reale pulsionale che si presenta sotto la forma di un tormento senza voce, e che il soggetto, in quanto diviso, riceve del desiderio.

L’angoscia è il segnale del reale perché indica un’insistenza pressante della pulsione percepita come volontà di godimento. È la sensazione della vicinanza del desiderio dell’Altro nella sua inconoscibilità più enigmatica. (*ibid.*)

(El real que està en qüestió en l’angoixa és el real pulsional que es presenta en forma de turment sense veu, i que el subjecte, en tant que escindit, rep del desig. L’angoixa és el senyal del real perquè indica una insistència imperiosa de la pulsíó, percebuda com a voluntat de gaudi. És la sensació de la proximitat del desig de l’Altre en la seva incognoscibilitat més enigmàtica.)

L’angoixa és «une angoisse de l’Autre. [...] Le signal avertit le moi que l’Autre le désire, donc cherche à l’annuler’», “una angoixa de l’Altre. [...] El senyal avisa el jo que l’Altre el desitja, i per tant pretén ‘anullar-lo’ ” (DIATKINE 2005: 924). A més, l’angoixa la mobilitza l’encontre amb un objecte elusiu, l’objecte que causa el desig del subjecte: «El objeto de la angustia es un pedazo

separado del Otro [...]. [L]a angustia implica ahí al sujeto mismo, pues este objeto viene a nombrar eso que le falta, siendo propiamente el velo de la castración» (ALONSO CANO i GARCÍA DE FRUTOS 2013: 52). Aquest objecte, que Lacan denomina *objet petit a*, és intrínsecament enigmàtic per al subjecte, ja que no és accessible a l'especularització ni a la simbolització: «irréductible à la symbolisation et irréprésentable selon les lois normales du champ visuel, extérieur à l'Autre, et néanmoins inclus dans l'Autre, mais comme différent du signifiant», “irreductible a la simbolització i irrepresentable segons les lleis normals del camp visual, exterior a l'Altre, i tanmateix inclòs dins l'Altre, però com a diferent del significant” (MILLER 2005: 75).

L'angoixa és, doncs, l'afecte que indica al subjecte que es troba en presència de la seva mancança constitutiva, el buit del seu ésser que no es pot representar, explicar o simbolitzar. És, doncs, a la banda del silenci, d'allò que està velat, de l'indescriptible i de l'inefable. Com a tal és anterior a l'acte en què se satisfà la pulsio i, per tant, també és anterior al sentiment de culpabilitat. Per això, la seva rellevància en relació amb el meu argument no té tant a veure amb la representació del contacte sexual —l'acte mateix, que Bonet tendeix a ocultar i reprimir en la seva escriptura—, com amb la irrupció d'un objecte que mobilitza el desig del subjecte líric i l'enfronta amb el seu gaudi insuportable i indicible.

Aquest punt es fa evident en alguns dels poemes bonetians dels anys seixanta i setanta, quan l'homoerotisme comença a articular-se de manera més explícita en

els textos. Per exemple, a «Company d'habitació» (BONET 2014c: 319-321), un poema de *L'Evangelí segons un de tants* (1967), la veu lírica s'esplaia en una descripció voyeurística del bell cos del company d'habitació del col·legi major, que s'està despullant després de tornar de festa a la matinada. En el silenci d'aquesta escena, el company d'habitació regala al poeta una petxina de la platja. Lluny de presentar aquest regal com un fetitxe que evoca la presència i el record del noi desitjat, Bonet l'interpreta en termes d'innocència i culpa: «vaig veure que eres innocent [...] / perquè creies de debò que la salvació d'un noi / pot caber, al primer cant del gall, dintre una petxina» (vv. 62-65). Aquesta mateixa escena, però, apareix de manera molt més explícita a la novel·la *Mister Evasió* (BONET 2022), on no és un company d'habitació sinó el protagonista, Marc Esquert, qui torna a la residència després d'una nit boja durant la qual, com apunta Jordi Cornellà, Marc ha cedit a les insinuacions d'un altre home i presumiblement (el relat no ho aclareix de manera certa) l'ha assassinat després d'haver-hi mantingut relacions sexuals.⁴ Marc, doncs, torna a casa consumit per la culpa i aclaparat per la possibilitat que els altres puguin pensar que és «un ma...» (BONET 2022: 155; citat per CORNELLÀ 2011: 82); l'insult injuriós (maricó) ni tan sols es pot pronunciar. La petxina és, doncs, un fetitxe que ocupa el lloc de la seva innocència perduda, o potser millor, del seu ideal del jo fracturat i ferit, el sentit perdut d'un jo masculí heterosexual.

4 Per a una anàlisi d'aquest episodi, vegeu el capítol 3 d'aquest llibre.